

რისკების მართვა კომერციულ ბანკაპში

დავით პიტიურიშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე ეპოქაში საბანკო ოპერაციების ზრდამ პირდაპირ პროპორციულად მოახდინა მასთან დაკავშირებული კომპლექსური რისკების მატება. აღნიშნული მდომარეობიდან გამომდინარე კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თემა ერთ - ერთ აქტუალურ საკითხად გადაიქცა.

სტატიაში განხილულია საქართველოში არსებული კომერციული ბანკების მიერ რისკების მართვის პოლიტიკა. იგი იძლევა შემდეგ კითხვებზე პასუხებს: რას წარმოადგენს საბანკო რისკები და როგორია მათი კლასიფიკაცია? რა არის საბანკო რისკების ფუნქციონირების ძირითადი მექანიზმები? როგორია კომერციული ბანკების მიერ რისკების მართვის მეთოდოლოგია? რა მდგომარეობაა დღესდღეობით საქართველოს კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის პოლიტიკასთან დაკავშირებით?

სტატიის მიზანია შეისწავლოს საქართველოში მოქმედ კომერციულ ბანკებში რისკის მართვის კატეგორიები და ჩამოაყალიბოს რამდენიმე რეკომენდაცია ამ საკითხთან დაკავშირებით.

კომერციული ბანკების შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ ისინი არ ასაჯაროებენ რისკის მართვის კატეგორიების საკუთარ სტრუქტურას.

საკვანძო სიტყვები: საკრედიტო რისკები, საოპერაციო რისკები, საბანკო რისკები.

შესავალი

საბანკო რისკების მართვის ძირითადი არსია, ბანკების მუშაობის მართვის უზრუნველყოფა მისაღები ლიმიტის ფარგლებში. მათი გაერთიანება შესაძლებელია შემდეგ სამ კატეგორიაში: საკრედიტო რისკები, საბაზრო რისკები და ოპერაციული რისკები. **საკრედიტო რისკი** გულისხმობს გაცემული კრედიტების დაუბრუნებლობის რისკს. მას განეკუთვნება „ასევე ბანკის კლიენტებისა და კონტრაგენტების მიერ ფინანსური ვალდებულებების შეუსრულებლობის შედეგად გამოწვეული დანაკარგების რისკები“. **საბაზრო რისკებს** განეკუთვნება საბაზრო პროდუქტების ფასის ცვლილებით და/ან მერყეობით გამოწვეული რისკები; **საოპერაციო რისკებს** განეკუთვნება იმ დანაკარგების ალბათობა, რომლებიც არაადეკვატური (როგორც შიდა, ასევე - გარე) მოვლენების შედეგად წარმოიქმნება.

კომერციული ბანკი რისკების მართვას ახორციელებს ეტაპობრივად, სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული განრიგის მიხედვით. ამიტომ ბანკი ვალდებულია დაუყოვნებლივ გაატაროს ღონისძიებები რისკების მართვის მომზადებასთან დაკავშირებით და ამავდროულად დაადგინოს ბანკის შიდა მდგომარეობა, რომლის შედეგებიც უნდა იქნეს გამოყენებული ბანკის რისკების მართვის სამოქმედო გეგმის მოსამზადებლად.

საბანკო რისკების კლასიფიკაცია და ზოგადი დახასიათება. თანამედროვე ეპოქაში საბანკო ოპერაციების ზრდამ პირდაპირ პროპორციულად მოახდინა მასთან დაკავშირებული კომპლექსური რისკების მატება. ამ უკანასკნელმა კი განაპირობა გამართული კორპორაციული მართვის აუცილებლობა, რისთვისაც დაინერგა რისკების კონტროლის სისტემა. აღნიშნულმა პოლიტიკამ, შესაძლებლობა მისცა ბანკის მენეჯმენტს დროულად მოეხდინათ შესაძლო დანაკარგების აღმოჩენა, შეესწავლათ ბანკის კაპიტალზე უარყოფითად მოქმედი ფაქტორები, მიეღოთ ინფორმაცია მომავალში ბანკის ზარალის შესახებ, შეეფასებინათ ბიზნესსაქმიანობისათვის დამახასიათებელი

რისკები და სხვ.¹

კომერციული ბანკების მიერ რისკზე წასვლა, თავისთავად ცხადია, არ უნდა გავიგოთ როგორც ნეგატიური შედეგი, რადგან იგი შესაძლებელია დამატებითი კაპიტალის მოტანასთან იყოს დაკავშირებული. ამიტომ თითოეულმა ბანკმა უნდა შექმნას რისკების მართვის სტრუქტურა, რათა დროულად იქნეს შესწავლილი ბანკის მოგებასა და კაპიტალზე ნეგატიურად მოქმედი ფაქტორები.²

რისკების მართვის ძირითადი არსია, ბანკების მუშაობის მართვის უზრუნველყოფა მისაღები ლიმიტის ფარგლებში. ბანკებმა, რომ განახორციელონ რისკების მართვის პროცესი, მნიშვნელოვანია თავდაპირველად მოხდეს ყველა იმ რისკის ზუსტად განსაზღვრა - აღიარება, რომელმაც კი შეიძლება თავი იჩინოს რაიმე ახალი საქმის განხორციელებისას. ამის შემდეგ ბანკმა უნდა მოახდინოს მათი შეფასება, მონიტორინგი და კონტროლი.³

„საბანკო რისკი არის მომავალში ფულად ნაკადებთან დაკავშირებული გაურკვევლობა, დანაკარგებისა და დაუგეგმავი ხარჯების განევის, ასევე დაგეგმილი შემოსავლების ვერმიღების ალბათობა, საბანკო ოპერაციების განხორციელებისას.“⁴ საბანკო რისკების კლასიფიკაცია ხდება შემდეგი სახით: წარმოშობის წყაროების და დროის მიხედვით, საქმიანობის მიმართულების და სფეროს მიხედვით, ხარისხის და გაანგარიშების მეთოდის მიხედვით, ბანკის ტიპის და ოპერაციის აღრიცხვის მიხედვით და რეგულირების შესაძლებლობის მიხედვით. აღ-

1 დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი, მუხლი 1.1, 1.4, www.nbg.gov.ge.

2 დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი, მუხლი 1.1, 1.4, www.nbg.gov.ge.

3 დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი, მუხლი 1.6, 1.7, www.nbg.gov.ge

4 კოვზანაძე ი., კონტრიძე გ., თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა, თბ. 2014., გვ.486.

ნიშნული კლასიფიკაცია საშუალებას იძლევა, მკაფიოდ იქნეს განსაზღვრული საერთო სისტემაში თითოეული რისკის ადგილი და ეფექტიანად მოხდეს რისკების მართვის შესაბამისი მეთოდის გამოყენება.¹

როგორც ზემოთ ითქვა, დღეისათვის, გავრცელებულია სხვადასხვა კლასიფიკაციის საბანკო რისკები, თუმცა შესაძლებელია, მათი შემდეგ სამ კატეგორიაში გაერთიანება: საკრედიტო რისკები, საბაზრო რისკები და ოპერაციული რისკები. **საკრედიტო რისკი** გულისხმობს გაცემული კრედიტების დაუბრუნებლობის რისკს. მას განეკუთვნება „ასევე ბანკის კლიენტებისა და კონტრაგენტების მიერ ფინანსური ვალდებულებების შეუსრულებლობის შედეგად გამონეული დანაკარგების რისკები“.² **საბაზრო რისკებს** განეკუთვნება საბაზრო პროდუქტების ფასის ცვლილებით და/ან მერყეობით გამონეული რისკები; **საოპერაციო რისკებს** განეკუთვნება იმ დანაკარგების ალბათობა, რომლებიც არაადეკვატური (როგორც შიდა, ასევე - გარე) მოვლენების შედეგად წარმოიქმნება.³

საბანკო რისკების ფუნქციები და მათი რეგულირების ძირითადი მექანიზმები.

საბანკო რისკების მართვის დროს შესაძლებელია გამოეყოს ისეთი ფუნქციები, როგორიცაა: ანალიტიკური, ინოვაციური, მარეგულირებელი და დაცვითი.

ანალიტიკური რისკის ფუნქციაა, ყველა იმ შესაძლო ვარიანტის ანალიზის გაკეთება, რომელიც უზრუნველყოფს შემოსავლების მაქსიმიზაციას რისკების დასაშვები დონიდან გამომდინარე. **ინოვაციური რისკის** ფუნქცია გამოიხატება ადამიანის შემოქმედებითი შესაძლებლობების გამომჟღავნებაში, არატრადიციული გადაწყვეტილებების მოძიებაში და ინოვაციების დანერგვის საშუალებაში. **მარეგულირებელი რისკის** ფუნქციაში გამოყოფენ ორ ფორმას: პირველი ეს არის კონსტრუქციული,

1 კოვზანაძე ი., კონტრიბუტ გ., თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა, თბ. 2014., გვ.486 – 487.

2 ნარმანია დ., საბანკო რისკების მართვის თავისებურებები პოსტკრიზისულ პერიოდში, თბილისი, თსუ, 2011., გვ.2

3 <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=11902>

რომელიც სარისკო სიტუაციაში ორიენტირებულია მნიშვნელოვანი შედეგის მიღებაზე და მეორე - დესტრუქციული, იგი ვლინდება წინააღმდეგობრივი და დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებების მიღებისას. **დაცვითი რისკის** ფუნქცია გამოიხატება ფინანსური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული საქმიანობების მაქსიმალურ დაცვაში.¹

საბანკო რისკების რეგულირების მექანიზმი, საბანკო სისტემის დონეზე, არის სახელმწიფო ორგანოები, როგორც წესი ცენტრალური ბანკი და კომერციული ბანკების რისკების მართვის სამსახურები. თუმცა აღსანიშნავია ბოლო პერიოდში განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილება ბაზელის კომიტეტის მიერ შემოთავაზებული რეგულირების მექანიზმების მიმართ, რომლის შესრულებაც თავდაპირველად იწყება ცენტრალური ბანკით და შემდეგ პასუხისმგებლობა გადადის კომერციულ ბანკებზე. ბაზელის კომიტეტის მიხედვით საბანკო რისკების რეგულირების ძირითადი მექანიზმებია: ახლადშექმნილი ბანკებისთვის მინიმალური კაპიტალის დონის დაწესება; კაპიტალის საკამარისობის და მისი სტრუქტურისადმი მოთხოვნები; რისკების მართვის და შიდა კონტროლის სამსახურების საქმიანობის მოთხოვნები; ბანკის საერთო ფინანსური მდგომარეობისა და რისკების შესახებ ინფორმაციის საჯაროობის მოთხოვნები; რისკების რაოდენობრივი შეფასების ნორმატიული მოთხოვნები და სხვ.

კომერციული ბანკების დონეზე გამოიყენება ასევე რისკების რეგულირების შიდა მექანიზმები, რომელთაც მიეკუთვნებათ: რისკების შეფასების მოდელები, მართვის შიდა მეთოდები, მოდელები და სხვ.²

კომერციული ბანკების რისკების მართვის მეთოდოლოგია.
კომერციული ბანკი რისკების მართვას ახორციელებს ეტაპობ-

1 გოგოლაძე ს., მომატებული კონკურენციისა და ფინანსური კრიზისის ბანკის საქმიანობის მოდელების შემუშავება, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, 2013., გვ. 115 – 116, <http://www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0002/000676/Dis.G.S.pdf>

2 ნარმანია დ., საბანკო რისკების მართვის თავისებურებები პოსტკრიზისულ პერიოდში, თბილისი, თსუ, 2011., გვ.3-5

რივად, სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული განრიგის მიხედვით. ამიტომ ბანკი ვალდებულია დაუყოვნებლივ გაატაროს ღონისძიებები რისკების მართვის მომზადებასთან დაკავშირებით და ამავდროულად დაადგინოს ბანკის შიდა მდგომარეობა, რომლის შედეგებიც უნდა იქნეს გამოყენებული ბანკის რისკების მართვის სამოქმედო გეგმის მოსამზადებლად.¹

„კომერციულ ბანკებში რისკის მართვის თაობაზე“ დებულების შესაბამისად, საქართველოს საბანკო სექტორში რისკების მართვის პროცესი მოიცავს შემდეგს:

1. **რისკების დადგენა:** ყველა იმ რისკის სახეობის დადგენა, რომელმაც კი შეიძლება ზარალი მოუტანოს ბანკს;

2. **რისკების შეფასება:** გამოიყენება ბანკის რისკის პროფილის შესაფასებლად;

3. **მონიტორინგი და ლიმიტები:** ბანკის რისკის ლიმიტებისა და მასშტაბების ზღვრების გათვალისწინება;

4. **რისკის მართვის საინფორმაციო სისტემები:** ეს არის მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემის ნაწილი, რომელიც გამოიყენება რისკების ეფექტიანად მართვისთვის;

5. **რისკის კონტროლი:** რისკების კონტროლის დანერგვა, რათა მოხდეს ყველა კონკრეტული რისკის მართვა;

6. **აქტივების და ვალდებულებების მართვა:** ეს პუნქტი საჭიროა საპროცენტო, სავალუტო და ლიკვიდობის რისკების კონტროლისთვის;

7. **სტრეს ტესტების გამოყენება:** რისკების შეფასების მოდელების გამოყენება.²

იმ შემთხვევაში, თუ ბანკის რისკების მართვა არაადეკვატურია, მაშინ მისი ზედამხედველობა ევალება ეროვნულ ბანკს.³

1 დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე“, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი, მუხლი 45, www.nbg.gov.ge.

2 ნარმანია დ., საბანკო რისკების მართვის თავისებურებები პოსტკრიზისულ პერიოდში, თბილისი, თსუ, 2011., გვ.6

3 ნარმანია დ., საბანკო რისკების მართვის თავისებურებები პოსტკრიზისულ პერიოდში, თბილისი, თსუ, 2011., გვ.6

დასკვნა

ქართული კომერციული ბანკების უმეტესობა საიდუმლოდ ტოვებს რისკების მართვის მეთოდოლოგიას. მათ საიტებზე საჯარო სახით გამოქვეყნებულ ინფორმაციაში ფაქტობრივად რისკების მართვის შესახებ მწირი ინფორმაციის გაცნობას თუ მოვახერხებთ. რამოდენიმე ლიდერ კომერციულ ბანკთან სატელეფონი დაკავშირების შედეგად დაფიქსირდა უარი მეტი ინფორმაციის მონოდების თაობაზე.

თვალსაჩინოებისთვის შესაძლებელია შემოგთავაზოთ, თიბისი ბანკის რისკების მართვის კატეგორიები, რადგან მას სხვა კომერციულ ბანკებთან შედარებით მეტი ინფორმაცია აქვს გამოქვეყნებული საჯაროდ:

- კორპორატიული საკრედიტო რისკების მართვა;
- **SME** და საცალო საკრედიტო რისკების მართვა;
- საცალო საკრედიტო რისკების მართვა;
- საოპერაციო რისკების მართვა;
- ფინანსური რისკების მართვის განყოფილება.¹

მნიშვნელოვანია, რომ კომერციულ ბანკებში რისკების მართვა განხორციელდეს განრიგის შესაბამისად, რა თქმა უნდა, სამოქმედო გეგმის გათვალისწინებით. ამასთანავე ბანკი ვალდებულია დაუყოვნებლივ გაატაროს ის ღონისძიებები, რომლებიც დაკავშირებულია რისკების მართვის მომზადებასთან.

ბანკების უმთავრეს ამოცანას უნდა წარმოადგენდეს რისკების შემცირება კრიზისული პერიოდის დროს, აქედან გამომდინარე რისკების მართვა კომერციულ ბანკებში უნდა იყოს უწყვეტი პროცესი, რადგან როდესაც რისკ - მენეჯმენტი მუშაობს გამართულად, ბანკში კრიზისული პერიოდის ალბათობის მაჩვენებელი ძალიან დაბალი ხდება.

- საქართველოს ეროვნული ბანკის მხრიდან უნდა შემუშავდეს ყველა ის პირობა, რაც საფუძველს შეუქმნის ბაზელის კომიტეტის წევრ ქვეყანად გახდომას;

- კომერციული ბანკების მხრიდან, უნდა მოხდეს სხვა ქვეყნის გამოცდილებების გაზიარება, რაც საშუალებას მის-

1 http://old.tbcbank.ge/ge/about/team_tbc/management_team/

ცემს მათ მეტი შეცდომის დაშვებიდან თავის არიდებაში;

- კომერციულ ბანკებმა უნდა შექმნან დამატებითი საბანკო პროდუქტები;
- მნიშვნელოვანია მეტი ყურადღების გამახვილება დეპოზიტების დაძლევისთან მიმართებაში, რაც საშუალებას მისცემს კომერციულ ბანკებს შეამცირონ რისკები;
- უნდა მოხდეს ყველა კომერციული ბანკის რისკის მართვის დეპარტამენტების და მათი საქმიანობის ძირეული შესწავლა;

გამოყენებული ლიტერატურა

1. „დებულება კომერციულ ბანკებში რისკების მართვის თაობაზე“, საქართველოს ეროვნული ბანკი, ბრძანება N71, 2008 წ. 17 მარტი.
2. კოვზანაძე ი., კონტრიძე გ., თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა, თბ. 2014.
3. გოგოლაძე ს., მომატებული კონკურენციისა და ფინანსური კრიზისის ბანკის საქმიანობის მოდელების შემუშავება, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, 2013.
4. ნარმანია დ., საბანკო რისკების მართვის თავისებურებები პოსტკრიზისულ პერიოდში, თბილისი, თსუ, 2011.
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=11902>
5. http://old.tbcbank.ge/ge/about/team_tbc/management_team/.

References

1. Order N27 of the President of National Bank of Georgia on Regulations about risk management in commercial banks; March 17, 2012.
2. Kovzanadze I, Kontridze G, „ Modern banking: theory and practice“, 2014, Tbilisi.

3. Gogoladze S., Creating of banking models in the period of excessive competition and financial crisis, Georgian Technical University, 2013.

4. Narmania D., Banking Risk Management Features in the Post – Crises Period, Tbilisi, TSU, 2011.
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=11902>.
http://old.tbcbank.ge/ge/about/team_tbc/management_team/.

RISK MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS

Davit Pitiurishvili

PHD Student

Resume

Nowadays the growing number of banking operations cause proportionally a growth of the complex risks connected with such operations. Because of the above mentioned situation, risk management in commercial banks became a popular question. This article examines already the existing politics connected with risk management in Georgian commercial banks. Here are given the answers to the following questions: What kind of nature do the risks have? How do they classify? What kind of methodology should the banks use to manage risks? What is the main scheme for functioning the banking risks? What kind of situation do we have in Georgia in the field of managing commercial risks politics?

The main purpose of the article is to study the main risk management categories in Georgian commercial banks and to determine the several recommendations for improving their management.

As a result of examining commercial banks politics, it was cleared out that they don't make public their own structure of managing commercial risks.

Key words: *Credit risks, operation risks, banking risks.*